

Верховний
Суд

Особливості відправлення правосуддя під час дії карантинних обмежень

Наталія Сакара

Суддя касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
кандидат юридичних наук, доцент

Особливості обчислення процесуальних строків

Закон України від 18 червня 2020 року № 731-IX набрав чинності 17 липня 2020 року. Отже, оскільки перебіг процесуального строку на оскарження до суду дій приватного виконавця розпочався під час дії Закону України від 30 березня 2020 року № 540-IX (суди встановили, що про оскаржувані постанови приватного виконавця заявнику стало відомо 22 травня 2020 року), його тривалість в силу цього Закону продовжилася на строк дії такого карантину; надалі перебіг цього процесуального строку відбувся під час дії Закону України від 18 червня 2020 року № 731-IX, згідно з яким процесуальні строки закінчуються у двадцятиденний строк після набрання чинності Законом України від 18 червня 2020 року № 731-IX, тобто до завершення 06 серпня 2020 року.

Як встановили суди першої та апеляційної інстанцій, заявник звернулася до суду зі скаргою на рішення приватного виконавця 17 серпня 2021 року, тобто під час дії Закону України від 18 червня 2020 року № 731-IX.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2021 року № 855 на всій території України продовжено карантин до 01 жовтня 2021 року.

Отже, наведене свідчить, що суд може поновити процесуальний строк як до запровадження, так і після закінчення карантину, якщо визнає причини такого пропуску поважними і такими, що зумовлені запровадженими обмеженнями. Тобто сам факт запровадження карантину не свідчить про безумовне поновлення пропущеного процесуального строку без наведення заявником негативних обставин, які зумовлені карантинними обмеженнями і були перешкодою у вчиненні стороною процесуальних дій.

За таких обставин, Верховний Суд визнає необґрунтованими доводи касаційної скарги про те, що суди першої та апеляційної інстанцій мали застосувати положення Закону України від 30 березня 2020 року № 540-IX у визначенні перебігу процесуального строку звернення заявника до суду із скаргою на рішення приватного виконавця, оскільки, як зазначено, на момент звернення до суду із скаргою (17 серпня 2020 року) пункт 3 Розділу XII «Прикінцеві положення» ЦПК України діяв у редакції Закону України від 18 червня 2020 року № 731-IX, відповідно до якого пропущений строк може бути поновлений, якщо суд визнає причини такого пропуску поважними і такими, що зумовлені запровадженими обмеженнями.

Постанова ВС від 07 грудня 2021 року у справі № 756/10191/20 (провадження № 61-10617св21)

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції про залишення позову ОСОБА_1 без розгляду та направляючи справу для продовження розгляду до суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції обґрунтовано виходив із того, що на момент постановлення судом першої інстанції ухвали про залишення позову без розгляду набув чинності Закон України № 540-IX, у відповідності до якого процесуальні строки у визначених ним випадках (зокрема залишення позовної заяви без руху) були автоматично продовжені. Судом апеляційної інстанції було правильно враховано, що суд першої інстанції, не вирішивши питання про залишення позову без розгляду у встановлений в ухвалі від 22 січня 2020 року строк, продовжив підготовче провадження у справі, після закінчення вказаних в ухвалі від 22 січня 2020 року строків суд першої інстанції неодноразово призначав підготовчі засідання, що свідчить про те, що суд очікував усунення позивачем недоліків позовної заяви до 09 червня 2020 року, тобто фактично продовжив позивачу процесуальний строк.

Станом на 09 червня 2020 року процесуальний строк щодо залишення позовної заяви без руху був продовжений на підставі Закону України № 540-IX. Вказані обставини (зокрема, продовження розгляду судом цивільної справи протягом березня-червня 2020 року) свідчать про те, що позивач мав законні очікування на реалізацію своїх процесуальних прав на усунення недоліків позовної заяви під час дії карантину.

Постанова ВС від 13 травня 2021 року у справі № 760/27582/17 (61-18900св20)

Забезпечення можливості звернення до суду в електронній формі

Альтернативою звернення учасників справи до суду із скаргами та іншими визначеними законом процесуальними документами, оформленими в паперовій формі та підписаними безпосередньо учасником справи або його представником, є звернення з процесуальними документами в електронній формі з обов'язковим їх скріпленням власним електронним цифровим підписом учасника справи та подання такого документу шляхом направлення на офіційну адресу відповідного суду.

Постанова ВС від 30 березня 2021 року у справі № 530/544/16-ц (61-17630св20)

Якщо подана на офіційну електронну адресу суду заява (позовна заява, скарга) не містить електронного цифрового підпису, а, як приклад, на ній наявний відсканований підпис особи, що її подає, то вона вважається такою, що не відповідає вимогам ЦПК України, та у разі не усунення цього недоліку підлягає поверненню.

Постанова ВС від 26 травня 2021 року у справі № 565/195/19 (61-2692св20)

З огляду на те, що подання документу через систему «Електронний суд» без використання власного електронного цифрового підпису неможливо, суди попередніх інстанцій дійшли безпідставного висновку, що позовна заява позивачем подана в електронній формі без накладення електронного цифрового підпису.

Постанова ВС від 01 грудня 2021 року у справі № 362/6591/20 (провадження № 61-6313св21)

Не є тотожними за часовими вимірами поняття «підписання електронним цифровим підписом» та «перевірка електронного цифрового підпису». При вирішенні питання щодо дотримання строків звернення суди мають враховувати саме час підписання документів електронним цифровим підписом.

Постанова ВС від 09 червня 2021 року у справі № 755/10972/19 (61-6483св21)

Тотожні вимоги пред'являються й до відзиву, поданого в електронній формі, який має бути підписаний за допомогою електронного цифрового підпису, а також інших заяв, клопотань, заперечень.

Постанови ВС від 03 лютого 2021 року у справі № 295/12247/19 (61-12247св20), від 22 квітня 2020 року у справі № 360/1789/17 (61-1997св19)

Особливості оформлення додатків до позовних заяв, заяв, скарг, які подаються в електронній формі

Електронне доручення, яке можливо надати за допомогою підсистеми «Електронний суд», видається за наявності у відповідної особи довірителя та його представника особистих електронних кабінетів у підсистемі «Електронний суд», що передбачає наявність у таких осіб електронного цифрового підпису. Електронне доручення видається лише за умови його підписання електронним ключем довірителем за допомогою алгоритмів, визначених у підсистемі «Електронний суд». Надалі таке електронне доручення автоматично додається до позовної заяви, яка подана представником від імені довірителя через підсистему «Електронний суд», при цьому у користувачів відсутня можливість будь-яким чином впливати на зміст та вигляд такого електронного доручення, тобто воно формується підсистемою «Електронний суд» самостійно, відповідно до обраного обсягу повноважень представника. У зв'язку з наведеним суди у випадку отримання пакету документів, сформованих підсистемою «Електронний суд», не мають права вимагати від особи додаткового надання паперового примірника такої довіреності або іншого документа, що посвідчує повноваження представника, за наявності належним чином оформленого електронного доручення.

Постанова ВС від 08 вересня 2021 у справі № 486/259/21 (61-9466св21)

Відсутні підстави вимагати додавання до електронних примірників документів їх копій.

Постанови ВС від 29 липня 2020 року у справі № 629/740/19 (провадження № 61-3443св20), від 21 квітня 2021 року у справі № 204/8756/20 (провадження № 61-2791св21)

Сплата судового збору онлайн в кабінеті клієнта банку відповідає вимогам Закону України «Про судовий збір», а квитанція, що надходить на електронну адресу як підтвердження сплати судового збору, є єдиним можливим документом на підтвердження оплати судового збору онлайн та має доказову силу на виконання його вимог.

Постанова ВС від 27 січня 2021 року у справі № 754/9573/13-ц (754/9573/13-ц)

У разі якщо заява, позовна заява, скарга подається до суду в паперовій формі, то направлення її копії іншим учасникам справи в електронній формі не відповідає вимогам ЦПК України.

Постанова ВС від 06 жовтня 2021 року у справі № 761/14537/15-ц (провадження № 61-10499св21)

Запровадження карантину не є підставою для призупинення розгляду справ

Оскільки сторони не позбавлені можливості скористатися своїм правом на участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, то їх посилання на неможливість явки до суду через запобігання поширенню корона вірусної хвороби (COVID-19) та необхідність відкладення розгляду справи є необґрунтованими.

Постанови ВС від 19 травня 2021 року у справі № 607/5675/18 (провадження № 61-17639св20); від 29 березня 2021 року у справі № 638/12564/17 (провадження № 61-13821св20), від 01 грудня 2021 року у справі № 522/10258/18 (провадження № 61-17624св20), 02 грудня 2021 року у справі № 675/1998/19 (провадження № 61-2868св21)

Адаптований карантин, який встановлений в Україні не є перешкодою для прибуття в суд, та те, що відповідач ОСОБА_3 щоразу особисто подавала заяви про відкладення розгляду справи через канцелярію суду в приміщенні суду, однак в судове засідання не з`являлась, а також предмет спору, складність справи, та необхідність дотримання розумних строків розгляду справи, місцевий суд дійшов обґрунтованого висновку про можливість проведення підготовчого провадження без участі ОСОБА_3 .

Разом з тим, Верховний Суд вважає за необхідне зазначити про те, що, посилаючись на встановлені в Україні карантинні обмеження, заявником не було враховано, що такі не поширюються на строк розгляду справи, який є службовим, а отже невчинення відповідачем відповідних дій, передбачених ЦПК України (проведення судового засідання в режимі відеоконференції тощо), не свідчить, що оскаржувані судові рішення ухвалено з порушенням закону.

Постанови ВС від 31 серпня 2021 року у справі № 570/5535/17 (провадження № 61-6076св21), 3 грудня 2021 року у справі № 710/122/20 (провадження № 61-6223св21)

Порядок вирішення питання про розгляд справи в режимі відеоконференції

Якщо особа не пізніше п'яти днів до судового засідання подасть заяву у вигляді окремого процесуального документа про участь у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, направивши її копію іншим учасникам справи, або включить таке клопотання до змісту іншої заяви, що подається до суду, то у разі її нерозгляду або безпідставної відмови у задоволенні розгляд справи судом буде відбуватися з порушенням вимог рівноправності сторін.

Постанова ВС від 09 червня 2021 року у справі № 521/14321/19 (провадження № 61-11753св20)

Порушення строків подання заяви про розгляд справи в режимі відеоконференції, встановлених в частині 2 статті 212 ЦПК України, є підставою для відмови у її задоволенні.

Постанови ВС від 27 травня 2021 року у справі № 752/17491/17 (провадження № 61-161св19), від 20 березня 2020 року у справі № 184/1401/16-ц (провадження 61-6167св18)

Відмова у задоволенні клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду лише на тій підставі, що на час вирішення заяви про заміну сторони правонаступником товариство не є учасником справи, й подальший розгляд заяви без його участі порушує право на захист, а також принципи цивільного судочинства, зокрема, змагальність, оскільки заявник позбавлений можливості навести свої аргументи щодо питань, які підлягали вирішенню в судовому засіданні, а саме: щодо статусу заявника, суті його вимог до відповідачів, обсягу прав, що перейшли до товариства за умовами договору про відступлення прав вимоги.

Постанова ВС від 02 лютого 2022 року у справі № 465/5653/15-ц (провадження № 61-11148св21)

Підстави для відкладення розгляду справи, яка має слухатися в режимі відеоконференції

Копія ухвали про задоволення заяви сторони про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції в обов'язковому порядку має направлятися учасникам справи. Її невручення є підставою для відкладення розгляду справи, оскільки в матеріалах справи будуть відсутні відомості про вручення судової повістки й, відповідно, учасник справи буде вважатися таким, що не повідомлений належним чином про час та місце розгляду справи.

Постанова ВС від 14 квітня 2021 року у справі № 343/1397/19 (провадження 61-13703св20); від 11 березня 2021 року у справі № 803/12/20 (провадження № 61-10423св20)

Неможливість суду забезпечити проведення судового засідання в режимі відеоконференції є підставою для відкладення розгляду справи.

З матеріалів справи № 537/5256/19 вбачається, що: ухвалою Полтавського апеляційного суду від 30 листопада 2020 року задоволено клопотання представника позивача ОСОБА_1 - адвоката Бублик О. І. про розгляд справи в режимі відеоконференції, доручено Крюківському районному суду міста Кременчука Полтавської області (забезпечити проведення відеоконференції в приміщенні цього ж суду за участю позивача та його представника адвоката Бублик О. І. в судовому засіданні, яке відбудеться в режимі відеоконференції **16 грудня 2020 року** о 10 год 45 хв. в приміщенні Полтавського апеляційного суду, зал судових засідань № 1; у листі в. о. голови Крюківського районного суду міста Кременчука Полтавської області від 21 грудня 2020 року вказано, що на заяву представника - ОСОБА_1 - ОСОБА_5 від **16 грудня 2020 року** суд повідомляє, що у зв'язку зі стрімким збільшенням захворюваності у працівників суду на COVID-19 на підставі наказу в. о. голови суду від 16 грудня 2020 року № 06.49 у період із 16 до 30 грудня 2020 року введені суворі карантинні обмеження, зокрема припинено проведення судових засідань у режимі відеоконференцій між Крюківським районним судом міста Кременчука Полтавської області та іншими апеляційними і місцевими судами (крім судових справ, які потребують термінового розгляду: обрання, зміна, продовження строків застосування запобіжних заходів). У листі додатково вказано, що суд на адресу всіх судів заделегідь направляв листи-повідомлення про неможливість проведення судових засідань у режимі відеоконференцій у приміщенні цього суду; 6 грудня 2020 року суд апеляційної інстанції розглянув апеляційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Крюківського районного суду міста Кременчука Полтавської області від 15 вересня 2020 року за відсутності позивача та його представника.

Постанова ВС від 26 січня 2022 року у справі № 537/5256/19 (провадження № 61-634св21)

Залишення позовної заяви без розгляду через повторну неявку позивача

Правом на залишення заяви без розгляду суд наділений лише за сукупності певних установлених законом умов: належного повідомлення позивача про час та місце судового засідання; повторної неявки позивача в судове засідання, яка в такому разі визнається як друга поспіль неявка; ненадходження від позивача клопотання про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення перешкоджає розгляду справи.

При цьому процесуальний закон не вказує на необхідність врахування судом поважності причин повторної неявки позивача до суду.

Такі положення процесуального закону пов'язані із принципом диспозитивності цивільного судочинства, відповідно до змісту якого особа, яка бере участь у справі, самостійно розпоряджається наданими їй законом процесуальними правами.

Зазначені наслідки настають незалежно від причин повторної неявки, які можуть бути поважними. Таким чином, навіть маючи докази поважності причин неявки позивача, суд повинен залишати позовну заяву без розгляду. Зазначена норма дисциплінує позивача, як ініціатора судового розгляду, стимулює його належно користуватися своїми правами та не затягувати розгляд справи. Якщо позивач не може взяти участь в судовому засіданні, він може подати заяву про розгляд справи за його відсутності. Така заява може бути подана на будь-якій стадії розгляду справи.

Постанова ВС від 22 вересня 2021 року у справі № 465/205/17 (провадження № 61-9536св21)

Ураховуючи викладене, суди у порушення вищевказаних вимог закону, залишаючи без розгляду первісну позовну заяву, не врахували, що протягом січня 2021 року в ОСОБА_1 не було представників та фактично остання перебувала разом з малолітньою дитиною поза межами території України, на території Франції і у зв'язку зі встановленням карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2020 року № 1236, була позбавлена можливості повернутися в Україну та приймати участь у розгляді справи.

Постанова ВС від 09 червня 2021 року у справі № 755/5133/20 (провадження № 61-3027св21)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!